відповідальності. На практиці правоохоронні органи кваліфікують відповідні діяння за ст. 190 Кримінального кодексу України [2], а залежно від конкретних обставин також за іншими статтями вищевказаного кодексу. Однак, відсутність законодавчого визначення поняття «шахрайський кол-центр» є певним законодавчим упущенням. Йдеться не про необхідність заміни загальної норми про шахрайство новою спеціальною статтею за будь-яку ціну, а про необхідність удосконалення кримінального законодавства, що дозволить чіткіше ідентифікувати специфічну форму організованої злочинної діяльності.

Законодавче визначення такого поняття сприятиме формуванню єдиного підходу правоохоронних органів до виявлення та документування діяльності такого виду організованої злочинності. Враховуючи зазначене, вважаємо доцільним розглянути можливість доповнення Кримінального кодексу України визначенням поняття «шахрайський кол-центр». При цьому таке поняття повинно бути сформульоване таким чином, щоб не створювати ризик повторів або криміналізації законної діяльності операторів телефонних та контактних центрів.

Література:

1. Шахрайські кол-центри: результати протидії та позиція ОГП. *Офіс Генерального прокурора*. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/shahrajski-kol-centri-rezultati-protidiyi-ta-poziciya-ogp (дата звернення: 11.09.2026).

2. Кримінальний Кодекс України : Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 05.04.2001, № 2341-III : станом на 17.06.2025.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-10

СВОБОДА І РІВНІСТЬ ЯК ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ

Ванджурак Роман Васильович
доктор філософії з права,
старший науковий співробітник відділу проблем публічного права,
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна

Цінність характеризує значущість певних явищ і об’єктів реального світу, а також абстрактних ідей чи стандартів, які служать для задоволення духовних та матеріальних потреб, інтересів і цілей людини. Вони накопичують суспільний досвід і слугують орієнтирами

прийнятного в соціумі та культурі. Право є одним із головних інструментів втілення цінностей та ідеалів, виступаючи як система правил, що регулює суспільні відносини та забезпечує основні життєві блага для його учасників.

Водночас саме право теж спирається на певні ціннісні основи, які «визначають зміст, напрямки розвитку та формують характеристики права та його інститутів і використовуються з метою оцінки діючого права» [1, с. 1052] на предмет його відповідності цільовим параметрам правового регулювання. Тож з позиції фундаментальних правових цінностей відбувається легітимація правового та справедливого характеру як самого закону, так і прийнятих на його основі процесуальних рішень.

Належність свободи та рівності до фундаментальних європейських правових цінностей знаходить своє відображення у статті 2 «Договору про Європейський Союз», де зазначено, що «союз заснований на цінностях поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави та дотримання прав людини».

Розглядаючи свободу та рівність, варто зазначити, що вони являють собою ті аксіологічні засади, без реалізації яких немислима сама ідея демократії. Без них людська гідність не отримує повноцінного суспільного та правового виявлення. Наприклад, античний раб цілком міг усвідомлювати себе як повноцінного представника роду людського, але його суспільний статус був надто віддаленим від гідного ставлення з боку вільних громадян полісу, які не сприймали його як рівного собі. Відповідно, людська гідність передбачає насамперед суб'єктивну свободу та рівність, які ще з античних часів пов'язувались з ідеєю справедливості [2, с. 28].

У сучасному суспільстві правова свобода є універсальною людською цінністю, конституційно закріпленою й в Україні, зокрема у спосіб гарантування її громадянам права на свободу та особисту недоторканість (ч. 1 ст. 29 Конституції України). Проте свобода є засобом, яким не всі здатні в однаковій мірі успішно користуватися, адже реалізація свободи за неоднакових фактичних можливостей може зумовлювати відмінності в їхньому соціальному становищі.

Одним із компенсаторних засобів, спрямованих на амортизацію таких тенденцій, є принцип правової рівності. Як зазначає В. Хірсін: «аксіологічні цінності, як свобода та рівність, знаходяться у відношенні взаємної протилежності, а тому вектори руху суспільства у напрямку їх здійснення... «компенсують» один одного» [3, с. 156]. У такому розумінні реалізація свободи за умов відмінності природних і соціальних можливостей людей може посилювати фактичну нерівність, тоді як

досягнення фактичної рівності в окремих випадках може потребувати обмеження свободи.

Протидією цьому є організація правового регулювання на засадах правової рівності – наділення всіх членів суспільства однаковим правовим статусом [4, с. 735], адже сама ідея права полягає не у встановленні фактичної рівності, а у забезпеченні рівних «стартових умов» та однакового становища всіх людей перед законом [5, с. 176]. Подібна модель простежується у спортивних змаганнях: учасники можуть мати різні природні здібності й досягати неоднакових результатів, однак рівність правил забезпечує їм однакові вихідні умови та рівне становище в межах змагання.

Відтак, аксіологічний вимір суддівського розсуду полягає у постійному пошуку та підтриманні оптимуму між свободою та рівністю як взаємодоповнюючими й водночас діалектично суперечливими категоріями. Суддівський розсуд виступає саме тим правозастосовним механізмом, який дозволяє подолати надмірний формалізм застосування норми права та адаптувати її до обставин конкретної справи. Спираючись на аналіз фактичних обставин, суддя через призму власного розсуду здійснює вибір між забезпеченням суб'єктивної свободи учасників процесу та дотриманням принципу їхньої правової рівності, створюючи передумови для ухвалення не лише юридично обґрунтованого, а й ціннісно-справедливого процесуального рішення.

Література:

1. Оборотов Ю.М., Горобець К.В. Ціннісні засади права. *Велика українська юридична енциклопедія. Т.2. Філософія права.* Харків: Право, 2017. С. 1052-1055.

2. Ванджурак Р. В. Аксіологічний аспект розсуду суб'єктів правозастосування (Питання цінностей в правозастосуванні). *«Ампаро» Запорізького національного університету,* 2024 р. № 4. С. 24-35. DOI https://doi.org/10.26661/2786-5649-2024-4-048.

3. Хірсін А.В. Методологія обґрунтування права: від класики до сучасності. К.: ТОВ «НВП Інтерсарвіс», 2013. 380 с.

4. Грищук О.В. Рівність. *Велика українська юридична енциклопедія. Т.2. Філософія права.* Харків: Право, 2017. С. 735-738.

5. Чепульченко Т.О. Принцип рівності у праві як регулятор суспільних відносин: ґенеза та загальна характеристика. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2014. Вип. 3/4 (23/24). С. 172-176.